

Hållbart naturskydd

I stället för allt mindre biologisk mångfald

Kan biologiska mångfalden bevaras med kapitalism? Nej, möjligen lindra minskningstakten, menar två erfarna politiska ekologer i en genomgång av naturskyddet de senaste decennierna. De föreslår istället ”nerväxt” för ”vänligt bevarande” i något som liknar en övergångsstrategi.

I Sverige har enligt Naturvårdsverket 15 % av markerna skyddats på olika sätt, mest som naturområden. Samhället, myndigheter, ideella organisationer, enskilda experter och forskare lägger stor vikt vid detta som är den främsta satsningen för att bevara den biologiska mångfalden. Sverige agerar från lokal till internationell nivå med stora insatser för att nå målen med att bevara natur.

Men trots allt går det bakåt. Den biologiska mångfalden minskar stadigt. Vad är då felet? Naturskyddet tycks inte leverera. Hur ska man göra istället?

I en aktuell genomgång av forskarläget och de olika dominerande naturskyddsteorierna blottlägger Büscher och Fletcher, två erfarna politiska ekologer, den ödesdigra sammankopplingen

mellan kapitalismen och naturskyddet. Det försöker dessutom skissa på ett alternativ. Även om biologisk mångfald handlar om allt levande fokuseras i detta sammanhang den gröna utvecklingen, som är förutsättning för övrigt liv.

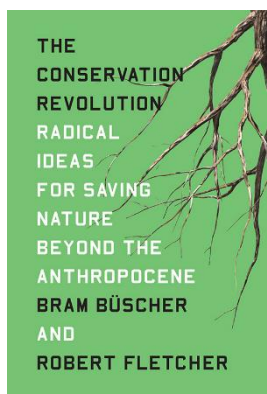
Dagens dominerande naturskydd karakteriseras i boken som ”capitalism-for-conservation”. Även om forskarna anlagt ett visst övergripande perspektiv, med viss synvinkel från syd (de jobbar en del i Sydafrika), tycks detta gälla i allt väsentligt i Sverige. Målen med att bevara den biologiska mångfalden är minst 17 % av land och 10 % av sötvatten, men ambitionerna är större. Detta ska enligt svenska naturpolitiken ske genom att skydda värdefull natur för en hållbar exploatering

av resurserna i ett ökat samarbete med näringslivet. Främsta metoden är att skydda naturskogar, ”oförstörd natur” kan det heta. Det sker genom statliga markinköp på miljardbelopp.

Problemet med naturskyddet är att insatserna sker helt inom det kapitalistiska systemet menar författarna till den nya boken. Kapitalismen har ju orsakat de problem som finns i naturen och samhället – och då duger det inte med skyddsinsatser med mer av kapitalism. Det kan inte innebära några förbättringar. Skydd av naturområden är historiskt en reaktion på kapitalismens behov av att exploatera resurserna. Det bygger på en ensidig uppdelning av natur mot samhälle. Dessutom, den ”orörda naturen” finns ju inte då allt redan omdanats av ekonomisk verksamhet. 85 % är oskyddad natur och de 15 % skyddade är påverkade på olika sätt.

Nyliberalismen har entusiastiskt anammats inte minst av ledande ideella organisationer. Naturbevarande har blivit förknippat med marknad och privatisering. Också stora kapitalintressen omhuldar det dominerande naturskyddet. Begrepp som naturkapital och ekosystemtjänster har ytterligare stärkt kapitalismens hegemoni inom naturvården. Allt i naturen bedöms som kapital. Arbetet för biologisk mångfald har kommit att ensidigt titta på ekonomi och därmed missas inte minst sociala värden. Den svenska biologiska mångfaldsstrategin vill utveckla ekosystemtjänster som kan underlätta för företag och investerare att bedöma affärsmöjligheter.

Boken dissekerar några alternativ till dagens naturskydd som finns inte minst i akademiska kretsar. I grunden har dessa skilda uppfattningar om hur förhållandet natur-kultur ska behandlas. En av dessa har som bärande idé att halva planeten ska skärmars av för bevarande, gärna som vilda områden. Företrädare förenas också bakom kritik av konsumtion och tillväxt. En annan skola

Büscher, B, Fletcher, R, The Conservation Revolution. Radical Ideas for Saving Nature Beyond the Anthropocene, Verso, 2020. ca. 220 sidor.

som samlat anhängare tror på tillväxt – ekonomisk och ekologisk. Det innebär naturexploatering enligt strama marknadsprinciper. Alla teorier förutsätter ett fortsatt naturbevarande på kapitalismens villkor. Författarna är dock noga med att diskussionerna om bevarande har bidragit med en del positiva saker för naturvården. Men som helhet är de olika skolorna ohållbara.

En fälla för huvudfåran i naturskyddsdiskussionen är den anammade synen att det är "människan" som gjort att världen hamnat i dagens problem, alltså inte kapitalismen. Nuvarande tidsperioden bör alltså inte kallas "antropocen".

Vänliga alternativet

Författarnas försöker ett alternativ, som dom menar behöver länkas till ett brett sammanhang med nödvändiga åtgärder för att åstadkomma förändring till ett nerväxt ("degrowth") samhälle. Deras *vänliga bevarande* ("convivial conservation") ska inte stanna vid alla de reformer som brukar föras fram i nerväxtsammanhang, som arbetstidsförkortning, basinkomst, konsumtionsbeskattning, bankreformer, gröna investeringar samt lokal organisering. Det är inte bara för oss att enskilt ändra våra vanor. De vill vara klara över att nerväxt är antikapitalism eftersom det inte har plats för tillväxt. *Vänliga bevarandet* ska ske inom en revolutionär nerväxt med fördelning av rikedomarna och nedbrytning av storföretagens makt. Naturvård måste förenas med en hållbar utveckling på alla områden. Det får inte gå ut över fattiga och urbefolkning. Gemensam förvaltning av gemensamma resurser krävs, men inte bara det. Utan det behövs en aktiv och medveten "radikal ekologisk demokrati" mot kapitalstarka motkrafter.

Naturen ska i *vänligt bevarande* inte värderas som kapital, utan genom politisk hänsyn av omständigheterna. Författarna vet inte säkert, men de tror att mycket av den konsumtionspräglade turismen – världens största näringsgren – behöver ersättas med mer lokalt deltagande engagemang i naturen.

Författarna skissar det *vänliga bevarandet* i fem element: 1. använda istället för skydda, 2. uppskatta naturen, 3. vara engagerat närvarande i

naturen, 4. miljöengagera varje dag istället för spektakulär turism, 5. ersätta teknokraterna med demokratiskt engagemang.

Övergången skissas de också på: man måste tackla makten i tid och tillsammans. De skissar på en strategi med kortsiktiga steg, samtidigt hela tiden med det långsiktiga nerväxtmålet i sikte. Kortsiktigt behövs engagemang gentemot alla grupper, inte minst de mest drabbade av förlusterna i biologisk mångfald och de skyddade områdena och å andra sidan de rika som drabbas minst men är de som helst vill behålla den bestående ordningen. Mellan dessa finns dels ideella organisationer, dels staten. De ideella behöver mobiliseras på rätt sida; de behöver inte minst ta avstånd från sina rika donatorer. Staten behöver avkrävas att inte göra åtgärder som motverkar det *vänliga bevarandet*.

Trots allt intressant, välavvägt och mycket viktiga i denna bok finns några anmärkningar. Styrkan finns i den klara analysen av de olika rådande naturskyddsstrategierna och att de försöker konkretisera en politisk strategi. Men några saker saknas. Det första är att klimatfrågan saknas, men kanske är underförstådd? Naturskyddet har en roll eftersom skog och mark knyter upp koldioxidutsläppen och därför är utvecklingen av växtligheten av stor betydelse. Det finns dessutom kvar en del ytterligare att klarlägga om hur mycket som kan bindas upp på det sättet. Detta har med den andra kommentaren att göra: det behövs en diskussion om hur utveckla och utnyttja växtligheten på ett hållbart sätt som tillåter både återväxt och tillräcklig föda och material för människorna. Hur ska en hållbar hushållning gå till? Författarna reagerar inte heller över eller värderar den roll privatägandet av skog och mark kan ha för naturskydd och biologisk mångfald. Det finns också en tendens att glömma bort den biologiska utvecklingen i de flesta människors närområde, d.v.s. tätorterna. /LOO

Författarna

Bram Büscher är professor i Nederländerna, forskar bl.a. i naturskyddets politiska ekonomi och redaktör för tidskriften *Conservation & Society*.

Robert Fletcher forskar på samma institution och finns med bl.a. i *Geoforum* och *Conservation & Society*.